

СЕКЦІЯ: БІЗНЕС НА РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ

УДК 336.71

Дзюблюк О. В.

д.е.н., проф., завідувач кафедри банківської справи,
Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ ТА КРИПТОВАЛЮТИ: ОСНОВНІ ВІДМІННОСТІ СУТНІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК

У процесі розвитку електронних обчислювальних систем і сучасних банківських технологій значення матеріальних носіїв грошових відносин у платіжному обороті неухильно зменшується, що призводить до поступової заміни традиційних форм кредитних грошей у вигляді чеків та банкнот електронними грошима. Однак труднощі розуміння справжньої природи грошей, їх походження, функцій та особливостей емісії призводять до цілої низки проблем, пов'язаних із підміною поняття, коли до грошей відносять цілий ряд різноманітних фінансових активів, які *a priori* не є грошима. У цьому контексті важливою видається адекватна наукова оцінка основних сутнісних характеристик електронних грошей і так званих криптовалют, особливо у світлі розгляду перспектив останніх стати нібито заміниками не лише традиційних платіжних засобів, але й банківського бізнесу як такого. З іншого боку, така оцінка має важливе значення не лише з точки зору грошової теорії, але і з позицій ефективності грошово-кредитного регулювання та здатності сучасних центральних банків активно впливати на кон'юнктуру фінансових ринків, динаміку ділових циклів та поведінку окремих економічних агентів.

Якщо вести мову про електронні гроші, то слід відзначити, що вони виникли у результаті еволюції грошового обігу як наслідок автоматизації банківської справи, розвитку мережі Інтернет та широкого впровадження сучасних цифрових технологій у банківський бізнес. Новітні методи оплати боргових зобов'язань за допомогою електронних носіїв уперше були апробовані в США, де з'явилось і поширилось у широких масштабах електронно-обчислювальне обладнання. Саме із його впровадженням

у сферу виробництва і обігу стало можливим перейти від паперових носіїв інформації у грошовій сфері до передачі даних про здійснювані платежі у електронному виді. Однією із головних причин переходу до активного використання електронних грошей є економія витрат обігу і підвищення рівня банківського обслуговування, зокрема суттєве прискорення здійснення розрахунків. Крім того, перевагою електронних грошей є також те, що вони набагато дешевші в обслуговуванні та практично не можуть бути підроблені або вкрадені (на відміну від традиційних грошей на паперових носіях у вигляді банкнот або чеків). Отже під електронними грошима слід розуміти таку форму кредитних грошей, використання якої для платежів і розрахунків здійснюється за допомогою електронних засобів передачі і обробки інформації [1]. Інакше кажучи, електронні гроші можна визначити як спеціальні електронні способи зберігання грошової вартості за допомогою технічного пристрою, що може використовуватись для здійснення платежів на користь інших осіб.

Однак чіткого визначення електронних грошей ще недостатньо для вирішення проблем їхньої ідентифікації, особливо в умовах появи й активного розвитку величезної кількості фінансових інструментів, способи використання яких наближені до сучасних форм кредитних грошей, а відмінності між грошима і негрошима досить нечіткі і розпливчасті. Тому для здійснення більш чіткого розмежування і класифікації електронні гроші найбільш доцільно поділити на дві основні форми: 1) справжні (банківські) і 2) несправжні (мережеві).

До першої форми належать гроші на рахунках комп'ютерної пам'яті банків, розпорядження якими здійснюється за допомогою спеціального засобу доступу до банківського рахунку у вигляді платіжної картки. Платіжна картка в якості носія кредитних грошей може бути використана одним із двох способів: по-перше, для отримання із поточного рахунку готівки в касі банку чи банкоматі у будь-який час; по-друге, для здійснення платежів при придбанні товарів і оплаті боргів у розрахунках між юридичними і фізичними особами. До цієї ж групи належать також смарт-картки або електронні гаманці, що мають вбудований мікропроцесор із зазначенням внесеної грошової суми, тобто вони є аналогом платіжних карток. На основі запрограмованої у чипі інформації угоди за такою картокою можуть здійснюватися в автономному режимі.

До другої форми належать мережеві гроші, які представляють собою електронний чип, тобто програмне забезпечення, яке здійснює переказ коштів за допомогою електронних комунікаційних мереж, в тому числі через Інтернет, у межах певної електронної платіжної системи.

Дана форма включає електронні гроші як програмне забезпечення, що не потребує обов'язкового використання банківських рахунків для проведення трансакцій і діє як предоплачений платіжний інструмент на пред'явника. До цієї ж форми належать і так звані криптовалюти. Однак такий інструмент не є грошима у буквальному розумінні цього слова.

Із двох наведених форм дійсно грошима є лише перша, тобто гроші на рахунках комп'ютерної пам'яті банків. Що ж до електронних мережових грошей, які виступають як предоплачений фінансовий інструмент, то їх можна вважати грошима лише умовно, а відтак це несправжні гроші. Дійсно, вони володіють певною цінністю, яка визначається сумою попередньо депонованих законних платіжних засобів на банківському рахунку оператора електронної платіжної системи. Такі гроші, в принципі, надають можливість здійснювати процес товарного обміну на ринку, але тільки в межах певної електронної платіжної системи. При здійсненні операції купівлі-продажу за допомогою таких мережових грошей їх кількість у покупця зменшується, а у продавця – збільшується.

На перший погляд, аналогічний процес відбувається і при здійсненні операцій щодо купівлі-продажу із використанням традиційних законних платіжних засобів (у вигляді готівки або безготівкових грошових коштів на банківських рахунках). Однак між цими платежами існує принципова різниця: при обігу мережових електронних грошей відбувається переуступка покупцем продавцеві права вимоги до оператора електронної платіжної системи щодо виконання грошових зобов'язань, при цьому дані операції не носять остаточний, завершальний характер, позаяк такі гроші мають цінність лише в межах відповідної електронної платіжної системи. Інакше кажучи, такі гроші подібні до фішок казино, що є свого роду «валютою» на території грального закладу та виконують роль реального платіжного засобу при переміщенні між гравцями і оголошенні ставок. Фішки привірюються за номіналом до дійсних грошей на території казино, однак за його межами вони не мають ніякої цінності, а відтак при виході із закладу їх необхідно обміняти на справжні гроші. Так само і мережеві гроші не забезпечують остаточне виконання платіжних зобов'язань, а підлягають обміну на справжні гроші. Що ж до криптовалют, то їх випуск і обіг взагалі засновується на криптографічних методах із використанням таких технологій як блокчейн та за видимої відсутності будь-якого внутрішнього чи зовнішнього адміністрування і нагляду.

Обіг законних грошей (готівки і залишків на банківських рахунках) являє собою остаточну операцію, при якій безпосередньо

покупець виконує перед продавцем свої грошові зобов'язання. Тому, на відміну від грошей як законних платіжних засобів (legal tender), які є загальновизнаними і забезпеченими державною гарантією, здатність обігу електронних мережевих грошей і криптовалют обмежується умовою визнання або невизнання їх економічними агентами як засобів обігу і платежу. Справді, електронні гроші як законний платіжний засіб емітуються банківською системою (центральним банком і комерційними банками) та є їхніми зобов'язаннями перед власниками грошей, при чому ці зобов'язання забезпечені відповідними активами банків. А чим забезпечені криптовалюти? Очевидно лише надією інвесторів, що за слушної нагоди вони зможуть продати їх дорожче, аніж придбали. Цілий ряд провідних економістів, бізнесменів і науковців саме так розглядають сутність криптовалют.

Так, американський підприємець Уоррен Баффетт, один із найбільших і найвідоміших інвесторів світу, статки якого становлять понад 80 млрд. дол., вважає, що про біткоїни – це не інвестиція. Купуючи криптовалюту – стверджує Баффетт – ви лише сподіваєтесь, що наступний хлопець заплатить за неї більше. А той хлопець заплатить, якщо буде думати, що знайде ще когось, хто заплатить іще більше. Отже «ви не інвестуєте, ви спекулюєте», – стверджує Баффетт. Криптовалюти – це міраж, а ідея про те, що вони мають внутрішню вартість – це просто жарг, заявляє американський мільярдер. «Стосовно криптовалют в цілому я можу сказати майже з упевненістю, що вони прийдуть до поганого кінця», заявив У. Баффетт [2]. Ще більш скептично налаштований стосовно біткоїнів американський економіст, лауреат Нобелівської премії, Пол Кругман. На його думку, звичайні гроші нормально справляються зі своїми завданнями, забезпечуючи низькі транзакційні витрати. При цьому купівельна спроможність долара нині достатньо передбачувана – набагато більш передбачувана, ніж у біткоїнів. Використання банківського рахунку – це довіра до банку, і за великим рахунком банки виправдовують цю довіру. Набагато більше, ніж фірми, які володіють криптовалютами. Так навіщо переходити на гроші, які працюють набагато гірше? – запитує П. Кругман [3].

Важливо також, що за вісім років від моменту запуску біткоїнів криптовалюти дуже мало проникли у сферу реальної торгівлі. А наявність у них великої капіталізації пояснює їхню природу саме як спекулятивного фінансового інструменту, а не реального засобу обміну, яким є справжні електронні гроші. Важливо також наголосити, що цінність грошей як законного платіжного засобу значною мірою ґрунтується на довірі:

з одного боку, люди приймають такі гроші в оплату, будучи впевнені, що їх прийматимуть інші люди, а з іншого – уряд приймає такі гроші в якості оплати податкових зобов'язань, тобто власне і визначає їх як законний платіжний засіб. Цінність же криптовалют повністю залежить від очікувань зміни їхньої ринкової вартості, як і багатьох інших спекулятивних інструментів фінансового ринку, а відтак їх колапс цілком реальний.

Щодо ж до справжніх електронних грошей на рахунках комп'ютерної пам'яті банків, то за своєю економічною сутністю такі гроші не слід відносити до якоїсь принципово нової форми кредитних грошей, що докорінно відрізняється від усіх попередніх форм. Адже в основі їхнього функціонування, як і при використанні чеків, є попереднє розміщення певної суми коштів на банківському рахунку, тобто у вигляді депозиту. А кінцевий платіж і погашення боргових зобов'язань по розрахунках між суб'єктами ринку здійснюється тільки після переказу коштів із одного банківського, тобто депозитного, рахунку на інший, не залежно від того, що саме слугує інструментом ініціювання цього переказу. Тому банківські електронні гроші, як і чеки, є за своєю суттю депозитними грошима, котрі не зникнуть із появою численних фінансових інструментів, як і сам банківський бізнес, що є фундаментальною основою ринкової економіки, здійснюючи фінансове посередництво та емісію законних платіжних засобів.

Список літератури:

1. Гроші та кредит : підручник / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – 892 с.
2. Warren Buffett explains one thing people still don't understand about bitcoin [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.cnbc.com/2018/05/01/warren-buffett-bitcoin-isnt-an-investment.html>?
3. Krugman, Paul. Transaction Costs and Tethers: Why I'm a Crypto Skeptic [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2018/07/31/opinion/transaction-costs-and-tethers-why-im-a-crypto-skeptic.html>

УДК 336.743

Миколишин М. М.

к.е.н, викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Львівський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Львів

Була Н. Я.

викладач кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних
дисциплін, Львівський інститут ДВНЗ «Університет банківської
справи», м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ОБІГУ БІТКОЙНА НА СВІТОВОМУ РИНКУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ

Розвиток інформаційних технологій засвідчує появу нової цивілізаційної епохи, яка все більшою мірою спирається на принципово нову інформаційно-технологічну платформу. У цьому сенсі окреслюється взаємозалежність: мережеве суспільство – мережева економіка – інформаційно-мережеві (цифрові) гроші.

Сьогодні існує дуже велика кількість криптовалют. Initial coin offering, ICO (первинна пропозиція монет, первинне розміщення монет) – форма залучення інвестицій в нові технологічні проекти та стартапи у вигляді емісії та продажу інвесторам нових криптовалют [1].

Ринок криптовалют (або «віртуальних» чи «електронних» грошей) успішно функціонує і дає можливість проаналізувати динаміку вартості, попиту та пропозиції близько 90-100 різних криптовалют. Серед найбільших за обсягом капіталізації криптовалют такі, як: Bitcoin, Ethereum, Ethereum Classic, Dash, Ripple, Monero, Litecoin, NEM, Augur, MaidSafeCoin та інші [2].

Комісія з цінних паперів та бірж США (US SEC) зробила офіційну заяву 11 грудня 2017 року щодо криптовалют та проведення ICO. Заява спрямована, перш за все, для професійних інвесторів, учасників ринку цінних паперів, в тому числі біржі, юридичні фірми. В своїй заяві Голова регулятора Джей Клейтон наголошує, що Комісія досліджує відповіді на такі головні питання: Чи законний це фінансовий продукт? Чи підлягає він регулюванню? Чи повинні розповсюджуватися на нього правила захисту інвесторів? Чи відповідає продукт таким правилам? Чи є ICO законною процедурою? Чи потрібно застосовувати ліцензування у даному випадку? Чи можливе маніпулювати цінами на ринку криптовалют? Чи зможе інвестор їх продати, коли схоче? Чи існують суттєві ризики викрадення